

Trouw

19 mei 2010 woensdag

'Kunst tast de waarheid van de fundamentalist aan'

Door Gerrit-Jan KleinJan

Honderd jaar na de oorsprong van het fundamentalisme onderzoekt Trouw het fundamentalistische gehalte van Nederland. Vandaag: de F-factor van schrijfster Franca Treur: 32 procent.

Hoewel ze het orthodox-protestantse geloof van haar jeugd vaarwel heeft gezegd, bladert schrijfster Franca Treur (30) nog steeds graag in de Bijbel. En dan het liefst door de Statenvertaling, de versie uit de zeventiende eeuw waaraan tijdens haar jeugd jaren in Zeeland niet te ontkomen was. In de kerk niet, de gereformeerde gemeente, maar ook thuis en op de reformatorische school niet.

Zo zingt ze ook weleens een psalm - in de oude berijming uiteraard. „Dat is jeugdsentiment. Niet meer en niet minder“, haast ze zich erbij te zeggen. „Er hoeft voor mij absoluut geen God meer aan te pas te komen.“

Een terugkeer naar de wereld die ze beschrijft in de roman Dorsvloer vol confetti zit er voor Treur echter niet meer in, een wereldbeeld waarin de verdoemde oerstaat van de mensheid breed wordt uitgemeten, en waar het eeuwige heil maar voor weinigen is weggelegd.

Hoeveel 'fundamentalisme' is er eigenlijk nog in de schrijfster achtergebleven? „Ik vind dat gelovigen niet per se slechter af zijn“, bekent ze tijdens het invullen van de Funditest. Bijbelvaste protestanten hebben in ieder geval een anker in het leven, weet ze uit ervaring. „Het geloof geeft hun duiding. Ze denken dat Gods hand ze leidt, bijvoorbeeld bij het verlies van een dierbare. Die overtuiging helpt bij de acceptatie van moeilijke zaken.“

Wie in de uitspraken van de jonge schrijfster een verborgen hunkering meent te horen naar het geloof slaat de plank mis. „Ik sta liever oog in oog met de gedachte dat het leven geen diepere betekenis heeft. We moeten zelf zin geven aan ons leven, los van het verhaal van de groep. In je eentje is het misschien eenzamer, maar wel authentieker. Dat heb ik gewonnen. Geloof - niet alleen het reformatorische - berust namelijk op gezagsdenken. Mensen geloven omdat anderen zeggen wat waar is en wat niet. Het komt niet uit de mensen zelf.“

De letterlijke interpretatie van het scheppingsverhaal, zoals dat in bevindelijk gereformeerde kring gebruikelijk is, illustreert volgens Treur de geslotenheid van het strenge protestantse denken. „Zo'n lezing van Genesis legitimeert nog steeds dat de vrouw ondergeschikt is aan de man“, waarmee ze doelt op de meest letterlijke uitleg van de zondeval van Adam en Eva in het eerste Bijbelboek. „Als er een waarde is waaraan ik erg hecht, dan is het aan die van gelijkheid tussen man en vrouw.“

De beslissing uit haar studententijd om met het geloof te breken, was een beladen keuze. Weliswaar begon haar geloof al eerder te wankelen, maar het moment om er definitief een streep onder te zetten vereiste moed. Het betekende niet alleen een breuk met een alomvattend wereldbeeld, maar ook met een vertrouwd milieu. „Ik voelde me schijnheilig als ik voor moest gaan in gebed op mijn studentenvereniging. Ik hoorde daar niet meer, besepte ik toen. Dat was een rationele keuze.“

Dominees waarschuwen in het Reformatorisch Dagblad regelmatig tegen de afvallige schrijfster. Het zijn dan ook niet de waarden van de gelovigen die onder druk staan, betoogt Treur, ook aan háár waarden wordt getornd. „Ik moet me telkens verdedigen tegen mensen uit

de bevindelijke hoek. Ze sturen me brieven of schrijven stukken in de krant. Meestal appelleren ze aan de idee van de ingeschapen godskennis: ieder mens, ook de heiden, zou diep van binnen weten dat God de wereld regeert."

Ze vinden vaak ook dat Treur van hun wereld en taal had moeten afblijven. In hun ogen drijft Dorsvloer vol confetti de spot met het geloof. Treur: „Dat soort reacties laat zien dat woorden niet vrij zijn. Dat is eigen aan een afgeschermd wereldbeeld. Je kunt het vergelijken met een totalitair systeem, bijvoorbeeld het communisme, waarin bepaalde dingen niet gezegd mochten worden. Het tast namelijk de waarheid aan die in hun wereld gangbaar is. Kunstenaars en schrijvers zijn altijd de eersten die uit dergelijke systemen verbannen worden."

De fundi-factor van Treur is 32 procent. „Dat is vrij veel", reageert ze. „Ik denk dat het komt doordat veel vragen in test multi-interpretabel zijn. Bijvoorbeeld wat kleding betreft: in principe kun je mijn levensovertuiging daaruit niet afleiden, maar het feit dat ik niet altijd een rok draag, kun je ten opzichte van mijn vroegere leefomgeving als een statement zien."